

KMETOVOALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje **Gustav Pirc**, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi stran 16 gld., na 1/2 strani 8 gld., na 1/4 strani 5 gld. in na 1/8 strani 3 gldi. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah števil. 3.

Št. 17. V Ljubljani, 15. septembra 1892. Leto IX.

Obseg: O prihodnji trgatvi. — Konjerejčeva opravila meseca septembra. — Zelo važno za žlvinorejce. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

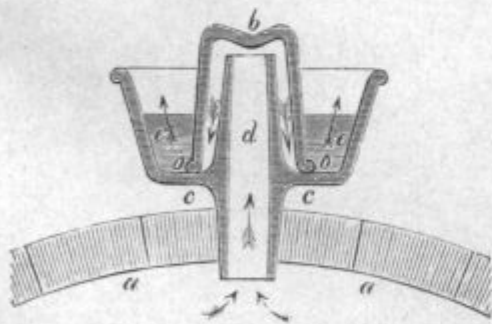
O prihodnji trgatvi.

IV.

Uže v uvodu tem člankom smo rekli, da vino ni naraven pridelek, ampak umeten izdelek. Ako je torej vino umeten izdelek, potem je čisto naravno, da njega dobrota tudi zavisi od dobrega in umnega prirejanja

smo v dosedanjih člankih popisali. Preostaja nam sedaj še pisati, kako je ravnati z dobro pridelanim moštom, da iz njega izdelamo tudi dobro vino.

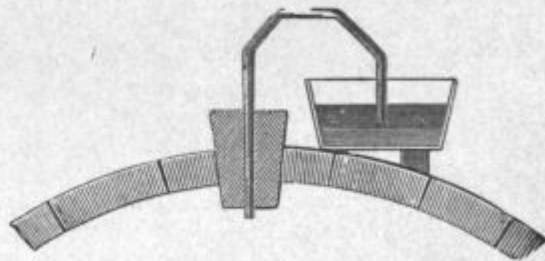
Mošt se spremeni v vino s kipenjem, ki sestoji v tem, da se sladkor v vinu s pomočjo posebne glive pri primerni toploti razkroji v alkohol (špirit) in ogljikovo kislino. Ob kipenju nastajajo sicer tudi še druge spojine,

Podoba 49.

Podoba 50.

Podoba 51.

kakor pri vsaki drugi umetno izdelani reči. Na ravno istem mestu smo tudi trdili, da se dober izdelek da narediti tudi le iz dobre surovine. Če hočemo imeti dobro vino, moramo imeti dobro surovino t. j. dober mošt in z moštom moramo tudi prav ravnati, t. j. pustiti ga moramo umno kipeti in, kadar se je vino naredilo, pustiti vino umno zoreti.

Da dobimo dober mošt, potrebujemo dobrega grozdja, kar je seveda зависno od trtne vrste, zemlje, podnebja in vremena in pa od ravnanja ob trgatvi. Kako z grozdem ravnati ob trgatvi, da dobimo dober mošt, to

katerih ne navajamo, omenjamo pa, da se vino ob enem čisti ter dobiva od dne do dne boljši okus. Na pravilno kipenje in torej na bodočo dobro kakovost vina vinsčak najbolj vpliva. Mošt lahko primerjamo z novorojenim detetom, čigar bodoča rabnost med ljudmi je povsem závisna od vzgoje, ta pa od staršev. Ker je torej kipenje jako važno, bomo tudi o njem nekaj pisali, dasi ono ne spada strogo k pravilom trgatve.

Ko je mošt primeren čas na tropinah kipel, pretočiti ga moramo v sod, kjer naj glavno kipenje dovrši. V kipenju razločujemo namreč dve dobi. Prva je tista, v

kateri mošt hitro in burno kipi in se skoraj ves sladkor razkroji. Konec te dobe je mošt postal uže vino, če tudi mlado in še surovega okusa. To je doba glavnega kipeanja. Za to dobo pride druga, v kateri ostali del sladkorja kipi počasi in vino zori; to je doba pokipevanja ali zorenja.

Posoda, v katero spravimo mošt, bodi nad vse snažna. Tu pristavljamo, da je največa snaga prvi pogoj vsemu kletarstvu. Sode, v katere pride mošt, zažveplati, je največa kletarska pregreha. Pozneje bomo še govorili o veliki važnosti primerno visoke toplote ob kipeanju, zato priporočamo mošt polniti v gorkih prostorih. Soda seveda ne smemo do vrha napolniti, ampak manka naj približno eno petino. V napolnjenem sodu vname se kmalu kaj burno kipeanje, v moštu nahajajoče se tropine, potem razni izmečki stopijo na vrh, in če prihaja do tega klobuka veliko zraka, pritisne kmalu cik, ki pozneje okuži vse vino. Zaradi tega bodi vinščaku skrb, kipeči mošt braniti zraku. Soda seveda ne smemo z veho trdo zapreti, ker razvijajoča se ogljikova kislina ima silno moč in lahko sod raznese. Najpriprosteje se sod zapre z vrečico napolnjeno z peskom, ki vsaj površno brani pristop zraku, a ne ovira odhajati ogljikovi kislini. Pozneje, ko je kipeanje uže slabše in je le še malo ogljikove kisline med vinom v sodu, takrat je pa tudi ta vrečica nezadostna, zato moramo sploh priporočati zapiranje moštnih sodov s kipelno veho, katera ne dopušča prav nič zraka v sod, izpušča pa ogljikovo kislino.

Kipelna voha, katero kaže v prerezu podoba 49., je najboljša in najprimernejša zapora za sode s kipečim moštom ter ima tudi prednost, da po brkljanji odhajajoče ogljikove kisline vsegdar lahko spoznamo, koliko močno mošt kipi. Te vehe, ki so ali iz ploščevine, gline ali najboljše iz stekla, sestojijo iz dveh delov, in sicer iz skledice *cc* in iz poveznega kozarca *boo*. S kipelno veho se sod tesno začepi, potem se nalije v skledico do polovice voda in kozarec se povezne čez srednji moleči del. Iz soda puhteča ogljikova kislina pride pod povezneni kozarec in, ker je pritisk velik, gre tudi skozi vodo, kar provzroči gori omenjeno brkljanje. Take vehe prodaja tvrdka „Administration der Weinlaube“ v Klosterneuburgu, katera svoje cenike na zahtevanje rada pošlje brezplačno.

Kdor si ne more omisliti take kipelne vehe, more si jo sam narediti ali jo pa naročiti pri domačih rokodelcih. Seveda bolj priprosto, kakeršno na pr. kažeta podobi 50. in 51. V navaden čep vtakne se namreč zakrivljena cev od stekla ali ploščevine, ki pelje v posodo z vodo, katera je na en ali drug način na sod pritrjena. Taka kipelna voha je sicer dobra, a ko kipeanje ponehuje, poneha tudi pritisk ogljikove kisline, ki se stisne, in takrat je nevarnost, da zrak vodo skozi cev v sod potisne. V prihodnjem članku bomo pisali o važnosti toplote pri kipeanju.

Konjerejčeva opravila meseca septembra.

Tudi v tem mesecu se odstavljajo še pozno storjena žrebeta, zato opozarjamo na navodila v predzadnjem „Kmetovalci“. Na odstavljena žrebeta pazi skrbno. Prvo leto konj doraste dve tretjini svoje rasti, zato je ta čas zanj najvažnejši. Prvo leto pa ni samo zato važno, ker se konj glede velikosti najhitreje razvija, ampak tudi zato, ker se v tem času odločilno za poznejšjo starost razvijejo kosti in mišice, to so deli života, zaradi katerih konje rabimo, bodisi za tek, vožnjo ali ježo. Ako ta čas

preteče, ne da bi kaj storili, zamudili smo nekaj, česar pozneje ne popravimo. Neizogibno je, da moramo žrebe prvo leto dobro krmiti, seveda z ozirom na to, kako prebavlja. Pred vsem pokladaj dobro, sladko seno, ki ni zaprašeno in plesnivo. Dajaj tudi primerno množico ovsa, najboljše zdrobljenega in pomešanega z rezanico, da ga žrebe dobro prežveči in oslini. Dobro prežvečena in oslinjena krma je vže na pol prebavljena. V nasprotnem slučaju se pa prebavljanje ne vrši prav, večina krme gre neprebavljena od živine, in žival postane bolehná. Pri krmljenji odstavljenih žrebet je gledati pred vsem na to, da žrebeta ne dobe na enkrat preveč krme, ker velika množica krme raztega prebavila in zavira krvi tok. Za pravilo naj velja, da dobi žrebe za vsak cent svoje teže vsak dan po 3 funte dobrega sena, ali druge krme, ki je enoliko vredna. Ker odstavljeno žrebe tehta več nego 4 cente, zato naj dobiva na dan najmanj po 12 funtov dobrega sladkega sena. Ta množica sena je pa precejšnja glede mere, in žrebeta, krmljena s toliko množico, dobila bi velik trebuh, postala bi bolna ter zaostala bi v razvitku. Zato je dobro dajati zobanja, ker je na pr. krmilna vrednost enega funta ovsa enolika kakor dveh funtov sena. Za dobro krmljenje bi bilo torej za odstavljeno žrebe primerno 6 funtov sena in 3 funte ovsa. To seveda velja le povprečno, ker imamo laža in teža žrebeta.

Oves ima pa v sebi tudi velike množice apnenih fosfatov, ki so prepotrebni za sestavo kosti in ki se v senu ne nahajajo v zadostni množini.

Iz rečenega je posneti, da odstavljenih žrebet ni krmiti z zeleno klajo, ker ne glede na to, da dela drisko in še druge bolezni, je tudi redilna petkrat manj nego seno, ali z drugimi besedami, žrebe mora dobiti 60 funtov zelene krme, ako naj dobi tisto, kar mu zaleže 12 funtov sena, ali pa 6 funtov sena in 3 funte ovsa. Vsak sprevidi, da je to nemogoče. Ako bi naši konjerejci hoteli spoznati, koliko grešijo s sedaj običajnim krmljenjem žrebet, kak napredek bil bi to!

Poleg pravega krmljenja je pregibanje neizogibno potrebno. Ako je sesajoče žrebe imelo hlev, v katerem se je poljubno pregibalo, je to tem bolj potrebno odstavljenemu žrebetu. Ravno tako je skrbeti za primerno tekališče.

V tem mesecu skoraj vse travnike uže lahko rabimo za pašnike, zato naj vsi konji, ki niso še za delo, uživajo veliko dobroto prostega kretanja.

Neobhodno potrebno je, da dobivajo žrebeta tudi soli. Zatorej naj najmanj dvakrat na teden vselej po $\frac{1}{4}$ ure ližejo kos kamenene soli.

Meseca septembra postanejo noči mrzle, jutranje megle, močna rosa in celo slana nastopajo. Zarad tega je paziti, če se klade zelena krma, ali če se žival pase. Rosa in slana škodujeta dihalom in prebavilom ter tudi koži. Na biceljnih nastanejo vnetja in uljesa in ravno tako na gobci v gobci. Živali naj v takem času ne hodijo pred 9. uro dopoldne na pašo in uže ob 4. uri popoldne naj se vračajo. Pri majhni toploti je dobro, da dobe konji uže doma nekaj klaje, narejene od sena in zelene krme. Za krmljenje v hlevu potrebna zelena krma naj se kosi okoli poludne.

Zelo važno za živinorejce.

V nastopnih vrsticah objavljamo iz ukaza visoke c. kr. deželne vlade kranjske z dne 1. t. m. štev. 10635 vse, kar je važno za živinorejce. Ukaz se glasi:

Visoko c. kr. ministerstvo za notranje stvari je opozorilo z ukazom z dne 27. julija 1892, številka 16.741 na zakon o odvratanji in zatiranji goveje pljučne kuge, katerega bomo dobili, z ukazom z dne 29. avgusta t. l. k številki 16.741 pa, ko je bil ta zakon obelodanjen v državnem zakoniku z dne 17. avgusta 1892, številka 142, posebno na tista njegova določila, ki določujejo, da se bodo od tistega dne, ko zakon stopi v veljavo, t. j. od 1. oktobra t. l. naprej, pobila vsa goveda, ki so bolna za pljučno kugo, vsa, ki so sumna, da so bolna, in vsa, ki so na takem kraju, da se lahko okužijo. Če se dotični živinorejci*) vestno drže zakonskih predpisov o odvratanji kuge in o zglaševanju, če se kuga pokaže, mora se jim povrniti iz državnega zaklada 95% cenjene vrednosti. Poleg tega se bodo plačevali iz državnega zaklada cenilni in komisijski stroški in pa stroški za razkuženje hlevov in opravje.

Tudi tedaj, če kak živinorejec oblasti ne naznani kuge, kakor je dolžan po § 15. splošnega zakona o živinskih kugah, odstavek 1.—5., če torej kugo skriva, pobili mu bodo, kakor hitro opazijo skrivanje, vse živali tamkaj, kjer je kuga. V takem slučaju pa se bo ravnalo z živinorejcem mnogo bolj nemilo, kajti dobil ne bo 95 kr. od goldinarja cenjene vrednosti, ampak samo skupiček, katerega bodo iztržili državni organi (t. j. v to postavljeni uradniki) za goveda ali za posamezne dele goved, ki jih spoznajo, da so bolna. Od te vrste pa se bodo še odtegnili cenilni in komisijski stroški za razkuženje.

Poleg tega pa bo dotični živinorejec še kaznovan po določilih § 44. splošnega zakona o živinskih kugah.

Iz tega se razvidi, da bodo določila novega zakona za vestne živinorejce jako ugodna; tisti živinorejci pa, ki so ali bodo skrivali pljučno kugo, imeli bodo obžalovanja vredne posledice v živinoreji in v gospodarstvu.

Da pa se bode tudi tistim živinorejcem, katerih živina je bila ob razglasitvi zakona bolna za pljučno kugo, pa tega niso še naznanili, kakor je predpisano, moči obvarovati hudih posledic novega zakona, vzeli so vanj prehodno določilo, da, če je kdo do sedaj opustil po § 15. splošnega zakona o živinskih kugah, odstavek 1.—5. naznanilo oblastvom, da ima za pljučno kugo bolna goveda, in to naznani v šestih tednih od dneva, ko je bil ta zakon objavljen v državnem zakoniku, se proti njemu ne bode uporabljalo kazensko določilo § 44. splošnega zakona o živinskih kugah, niti se mu ne bode utrgalo na odškodnini za pobite mu živali, kakor je bilo gori povedano.

Da pa bode moči poučiti živinorejce, ki imajo kaj okužene živine, da jim zakonodavstvo ponuja priliko, varovati se posledic prikrivanja, in da na drugi strani politična oblastva kar moči hitro pozvedo za vse kraje, koder je kuga, ter jo toliko uspešnejše lahko zatirajo, treba je, da se koj po razglasitvi novega zakona o plučni kugi vse to kolikor moči obširno razloži kmetovalcem.

Če prav na Kranjskem plučna kuga, kolikor se spominjamo, ni še uradno dokazana, vender ni nemogoče, da bi je ne bili kam zanesli iz okuženih dežel vsled velikega prevoznega prometa z govejo živino ter da se sedaj nahaja kje, ne da bi jo poznali.

Plučna kuga je počasna goveja bolezen in plučno vnetje, ki je zelo nalezljivo in pobere mnogo goved.

Bolezen se le naleze in nikdar ne nastane zaradi neugodnih razmer v oskrbovanji in krmljenji. Kužilo se nahaja v zraku, ki ga izdihajo bolne živali, v plučih, pa tudi v krvi in v vseh iztrebkih bolnih goved. Kužilo

*) V vsem ukazu rabi beseda „živinorejec“ v pomenu „posestnik živine“ (Viehbesitzer).

se razvije takoj ob začetku bolezni ter se nahaja celo pri navidezno zdravih živalih še dolgo časa, posebno pri takih, katerim so ostale v plučih kake izpremembe.

Zato je zelo treba paziti posebno na kupljena goveda po takih krajih ali deželah, koder je plučna kuga uže dalj časa in precej razširjena, ali pa, kjer je ravno bila.

Kot dežele popolnoma brez plučne kuge, ki imajo ob enem plemena, ki so za vsako porabo zelo pripravljena, imenovati se smejo zanesljivo le Solnograško, Štajarsko, Koroško, Tirolsko in Predarlško in se priporočajo za nakup goved.

Goveda, ki so se le navidezno popolnoma ozdravila po kugi, jo tudi največkrat zatrosijo.

Kužilo se zanese po zraku, z obleko, s hlevsko opravjo, s krmili, s steljo, z gnojem i. t. d.

Če se plučna kuga pokaže v kakem hlevu, zboli najprej eno ali pa več goved, pozneje pa v vedno manjših presledkih več drugih, dokler ne zboli končno večina živali. Pri živini na paši širi se kuga počasneje.

Prvi pojav bolezni je kratek boleč suh kašelj, ki je v začetku bolj redek — zjutraj ko žival vstane, ko kdo odpre hlevna vrata, ali pa kadar žival pije ali je, kadar se premika, posebno na prostem, in kadar jo kdo potrka na prsi — pozneje pa je pogostejši, zamolkel, hripav, bolj boleč in vidno provzroča živali težave. Temu se pridruži različna toplina kože. Ušesa, rogovi in spodnji deli nog so zdaj mrzli, zdaj vroči, gobec postane suh, srce utripa hitreje in se včasih ne čuti, večkrat pa tolče. Žival diha na kratko ter se vidno trudi, ker ji poljejo lakotnice, glavo pa povesi in iztegne ter nenavadno odpre nosnice. Žeja se poveča, slast do krme zmanjša. Molzne krave pridejo tudi ob mleko.

Ob tej bolezni žival čim dalje bolj peša, uleže se redkokedaj in še tedaj le za malo časa; vselej pa noge ali izpodvije, ali pa jih iztegne najprej. Kadar stoji, razkorači se s prednjima nogama zelo in zasuče lakta močno venkaj. Če se pritisne žival s prsti na obolele prsi, posebno na spodnji polovici ob rebrih, ki leže za pleči in na hrbtu za komom (vihrom), kaže, da jo zelo boli.

Kakor hitro kdo pri kakem govedu opazi kašelj, kakeršen je bil ravnokar popisan, ter vidi, da žival težko diha, da slabi, nerada je in, če je krava, da prihaja ob mleko, opravičen je sum, da ima plučno kugo. V tem slučaju dolžan je dotični živinorejec, njegov namestnik ali najemnik po § 15. splošnega zakona o živinskih kugah z dne 29. februarja 1880 (drž. zak. številka 35) takoj naznaniti to županu ali politični okrajni oblasti.

V Ljubljani, 1. septembra 1892.

D. kr. deželni predsednik:

Winkler m. p.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 176 Kje je dobiti medmetalnico t. j. stroj, ki loči strd iz satovja, kakšna ji je cena, in ali je metalnica kaj zavisna od velikosti satnikov? (J. G. v S. na Štajarskem.)

Odgovor: Medmetalnico dobite pri E. Rothschtznu v Hudem pri Višnji Gori na Dolenjskem. Cena nam ni znana. Velikost satnikov ne hodi v poštev, ker je medmetalnica tako urejena, da gredo vanjo satniki vsake velikosti.

Vprašanje 177. Ali bo dobilo žganje kak duh, ako denemo sedaj zmaščene češplje v sod, v katerem je bilo fino laško olje in ki ga sem z lugom dobro izpral? Ali je prav, če denem čez češplje v posodi pokrovo ter jo zamažem z ilovico, kakor se dela s tropinami? Ali bi bilo tudi morda

dobro, če denem v pokrovo kipelno veho? (J. G. v Plj. na Goriškem)

Odgovor: Ako sod dobro z vrelium lugom in potem s čisto vodo izperete, ne bo olje prav nič škodilo češpljam. Lug spremeni olje v milo, zato ga pustite nekaj časa v sodu, potem pa sod s čisto vodo toliko časa izpirajte, da gre iz njega vse nastalo milo. Ako češplje pokrijete dobro s pokrovom ter še vrhu tega vstavite kipelno veho, naredili boste prav, ker s tem preprečite uhajanje alkohola in zabranite kisanje.

Vprašanje 178. Kje se dobivajo dobre mreže za robljanje grozdja? (J. G. v B. v Istri.)

Odgovor: Mreže za robljanje grozdja prodaja tvrdka „Administration der Weinlaube in Klosterneuburg“, in sicer iz pocinjene žice v treh velikostih t. j. 1, po $1\frac{1}{4}$ in $1\frac{1}{2}$ m v premeru po 7, oziroma po 9 gld 25 kr. in 11 gold. Čveterokotne take mreže so po 1 gold. dražje.

Vprašanje 179. Kako bi zboljšal travnik, ki je blizu vode, a je zaradi hudournikov tako zelo pogljinjen, da se je trava uže na polovico pogubila? (J. G. v B.)

Odgovor: Na to vprašanje je skoraj nemogoče odgovoriti, ko ne ne vemo, s čim je travnik pogljinjen. Po besedi soditi je z glino, katera je seveda zelo nerodovitna in rast trave za-duši. Z obdelovanjem t. j. z gnojenjem travnika in s pomladanjskim branjem boste pa tudi to glino naredili rodovitno. Seveda bo treba primerne detelje in trave posejati ter v bodoče gledati, da Vam hudourniki ne bodo nagajali. Ako je pa glina uže zelo na debelem in je sploh taka, da ni misliti, da bi se zboljšala, potem je pa najboljša nanošeno nerodovitno plast odpraviti, preudariti pa je ali se bo tako delo izplačalo ali ne.

Vprašanje 180. Kateremu sadnemu drevju bi najbolj ugajali odpadki od zidovja pri saditvi? (J. P. v Z.)

Odgovor: Dobro presejani odpadki od zidovja so sploh dobro gnojilo, a iz mnogih ozirov jih kaže rabiti le v zvezi z drugim gnojem. Pri sajenji rabiti te odpadke, kakor sploh vsak gnoj, proti temu se pa odločno izrekamo, ker drevesu je potem v njegovi jami res dobro postreženo, a kadar mu korenine prarastejo skoz pridejano zemljo v tisto koder bodo morale pozneje rasti, pa začno hirati in zastajati.

Vprašanje 181. Tukajšnji posestnik ima kravo, ki gloje jasi, pregraje, trhel les in sploh kar je lesenega okoli nje. Kaj je temu vzrok in kako bi bilo to razvado odpraviti? (J. K. v P. na Goriškem.)

Odgovor: To ni razvada, ampak nasledek bolezni, ki nastane vsled pomankanja apna v krvi ali sploh od neprimerne krme. O tem smo uže večkrat pisali v našem listu, sicer Vas pa opozarjamo na knjigo družbe sv. Mohorja „Domači živinozdravnik“, v kateri je na str. 75. pod sestavkom „Lizanje“ popisana ta bolezen.

Vprašanje 182. Pogostoma se živina sovraži t. j. po dvoje živinčet se med saboj bode, kadar in kjerkoli skupaj prideta. To je zlasti sitno posestniku, ki hoče odrediti dva vola, ki se pa sovražita. Kako bi se dalo temu odpomoči? (J. K. v P.)

Odgovor: Na ta odgovor more odgovoriti le živinorejec, ki je imel večkrat opraviti s tako govedjo, zato pa prosimo poročil o tej stvari naše čitatelje, katerih odgovore bomo potem radi priobčili. Kolikor nam je bilo dosedaj prilike, poučiti se o tem vprašanji, svetoval je en gospodar vola v hlevu blizu skupaj privezati, a tako, da se z rogovi ne moreta doseči. Tako se kmalu eden drugega privadita. Priporočajo tudi živino mazati z žganjem po glavi in vratu, kar neki naredi, da se sovražna živina kmalu sprijazni. Če je res, ne vemo, to pokaže izkušnja.

Vprašanje 183. Imam travnik, ki sem ga pognojil z velikimi stroški, zato pa tudi trava res lepo raste. Sam ne pasem nič in bi rad to tudi drugim zabranil. Po zakonu jim

pašo zabraniti ne gre, ker občina nima poljskega čuvaja, in sam čakati hoditi in s sabo priče jemati, pa tudi ne maram. Rad bi torej pašo na drug način zabranil. Slišal sem, da neki koščena moka naredi, da se živina ne mara pasti. Ali je res to in kje je dobiti koščene moke? (P. v P.)

Odgovor: O tem Vam ne moremo nič odločnega povedati, vendar bi pa sklepali, da superfosfat iz koščene moke vsled svojega neprijetnega duha gotovo nekaj časa ovira pašo, ker je ta duh živini zoprn. Priporočamo Vam poskusiti, ker Vas to ne bode ne le nič stalo, ampak še koristno bo, ker je superfosfat iz koščene moke izvrstno gnojilo travnikom. Koščeni superfosfat prodaja tvrdka Luckmann & Bamberg v Ljubljani v Kolodvorskih ulicah.

Vprašanje 184. Kaj je vzrok, če se prične smrekov gozd sušiti in če drevju teče iz korenin bela smola. Ali je to kaka bolezen drevja, ali provzroči to kah mrčes in kako pomagati? (J. P. v Z.)

Odgovor: Sušico smrek ob popisanih okoliščinah provzroči smrečji lubadar (Borkenkäfer), t. j. nad vse škodljiv hroščec, ki lahko uniči cele gozde, ako se o pravem času ne zatre. Pozivljemo Vas, da to precej zglasite pri okrajnem glavarstvu.

Vprašanje 185. Nekemu tukajšnjemu posestniku je po zimski 1891. zajec drevje poškodoval. Škoda je pravočasno okr. glavarstvu naznanil, a to je obravnavo, oziroma cenitev škode odkladalo brez vsakega vzroka do 24. avgusta t. l., torej čez poldrugo leto. Vprašam torej, ali je bilo to postavno ali ne? Ali velja rok 14 dni za naznanilo pri pol. gosposki tudi za cenitev škode, in ali se sme škoda ceniti še čez poldrugo leto, in to proti volji najemnika lova. Slednjič, kako naj se cenijo postavno poškodovana drevesca? (A. H. v I.)

Odgovor: Dotični zakon z dne 19. maja 1889. l. veleva, da mora politično okrajno oblastvo pozvedbe „zvršiti pravočasno“ (§ 8). Zavisno jo torej od dotične oblasti same, kako „hoče“ tolmačiti ta odstavek. Naše mnenje je, da je glavarstvo ravnalo nepostavno, ker ono je s t. m. škodovalo poškodovanca, a kaj takega zakon vendar ne more in ne sme zahtevati. Ako poškodovanec naznani škodo, ne sme se drevja dotakniti toliko časa, da ga pride komisija cenit. Če pride cenilna komisija pravočasno, on lahko poškodovano drevje precej nadomesti z drugim, v tem slučaju je pa zamudil dve leti, kar gotovo ni vse eno. Končni izid ne more biti drug nego ta, da mora poškodovanec, ker je škodo o pravem času naznanil, dobiti povračilo, kar bode tem lažje, ker je sedaj lažje pravo škodo ceniti, nego pred poldrugim letom, ker sedaj se vidi ves nasledek glojenja. Kako drevje ceniti, ni po zakonu nič določeno, ker ta le pravi, „da je zvršiti cenitev škode po zapriseženih, nepristranskih zvedenih“.

Vprašanje 186. V stekleničici Vam pošiljam rilčkarjev, kateri so mi delali letos na detelji veliko škodo. Bilo jih je toliko, da je bila bela dlan kar črna, če sem po detelji pograbil. Ta hroščec je imel najrajši najmlajšo deteljo. Kak hroščec je to?

Odgovor: Ta hroščec je deteljni rilčkar (nemški Rothkleespitzmäuschen, latinski apion apricans Hbst.) Škoda dela le na mladi detelji, a kmalu izgine, ko je detelja postala starejša. Kadar jih je posebuo obilo, priporočajo jih loviti v sake iz prav tanke tkanine.

Gospodarske novice.

* Premovanja govedi bodo letos na Kranjskem, in sicer 25. oktobra v Novem Mestu, 26. oktobra v Črnomlju, 27. oktobra v Kočevju in 31. oktobra v Il. Bistrici. Glede podrobnosti brati je v programu, ki je v pričujoči številki razglašen med uradnimi vestmi.

* Na razglas gorenjskim konjerejcem med uradnimi vestmi opozarjamo naše čitatelje. Novo podjetje konjarskega odseka, ki je označeno v tem razglasu, bode izvestno pospeševalo rejo težkih konj na Gorenjskem. Hvaležno moramo omenjati čina slavne kranjske hranilnice, ki je to podjetje omogočila z znatno podporo 300 gld.

* Kmetijska podružnica v Novem Mestu je sklenila prirediti povodom razstave goveje živine za politični okraj Novomeški pepotno predavanje o živinoreji, in sicer dne 18. t. m. v Mirni Peči, 25. t. m. v Št. Petru in 2. oktobra v Toplicah. Predaval bode podružnični načelnik V. Rohrman, pristav na Grmu.

* Prošnje za vzprejem učencev v kmetijsko šolo na Grmu. Vслед odloka veleslavnega deželne odbora z dne 6. septembra t. l. št. 7920 naznanja vodstvo imenovane šole, da se prošnje za vzprejem in za deželne ustanove vlagajo še lahko do 30. septembra t. l.

* **Važno za vinščake!** Od c. kr. okrajnega glavarstva v Krškem smo dobili nastopni razglas:

Razglas.

Na pomlad leta 1893 se bodo iz državnih trtnic na Niževstrijškem, Štajerskem, Kranjskem in Primorskem prosilec iz takih okrajev, kateri so že od trtne uši okuženi, oddajali rezniki sledečih ameriških trt:

Riparia, Solonis, Rupestris in York Madeira, tisoč po 3 gold; Riparia Pailleres, Riparia Perrier, Riparia portalis in Jacquz tisoč po 6 gold; ukoreninjene trte pa brez izjeme tisoč po 10 gold, a samo ondaj, ako bi se te ukoreninjene trte ne bi porabile za ustanovitev državnih, občinskih ali društvenih nasadov.

Brezplačno se pa bode omenjeno trsje samo tedaj oddalo, ako bi se napravile kake trtnice za oddelitev reznikov iz občinskega ali društvenega premoženja in ako bi taka naprava najmanj 10 let sigurno obstala.

Po ukazu visoke deželne vlade v Ljubljani z dne 31. avgusta 1892. l. št. 10481 se naznanja to vsem vinščakom s tem dostavkom, da je prošnje pismeno brez kolka pa tudi ustno pri dotičnem c. kr. okrajnem glavarstvu zadnji čas 10. oktobra t. l. vložiti.

C. kr. okrajno glavarstvo v Krškem
dne 6. septembra 1892.

Weiglein s. r.

Današnji številki je priložen ilustriran cenik za vage od staroznane in zelo solidne tvrdke C. Schember & sinovi na Dunaji, katero toplo priporočamo čast. našim čitateljem.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Seja glavnega odbora dne 1. septembra 1892.

Seji je predsedoval družbeni predsednik gosp. ces. svetnik Ivan Murnik, navzoči so bili podpredsednik gosp. Jos. Fr. Seunig in odborniki gg.: Folakovski, Franke, Lenarčič, Žirovnik, Witschl, dr. pl. Wurzbach ter tajnik Pirc.

Deželni predsednik visokorodni gospod baron Winkler naznanja, da je Njegovo c. in kr. apost. Veličanstvo izvolilo izreči družbi posebno zahvalo za izražena lojalna čutila in voščila ob priliki visokega rojstnega dneva.

Po dolgo trajajoči razpravi vsprejel je odbor predloge gospoda odbornika Folakovskega o načinu, kako naj se uvede in razširi cepljenje domače živine proti nekaterim kužnim boleznim.

Vслед došli h prošnji je ukrenil odbor, da dobé plemene ovne bergamaške pasme nastopni gospodarji, prednost pa je dal tistim, ki so ob enem naročili tudi ovce: Tomaž Žavbi v Gorenjem Tuhinji, Anton Krhlikar v Ljubeku, Leopold Hostnik v Podroji, Matija Vidmar v Kobiljeku, Tomaž Vidic na Rečici, Josip Preša na Pečah, Janko Gerzin v Miheljevi Vasi in podružnica v Kočevji. Na račun imenovanih gospodarjev in nekaterih drugih izven dežele naročil je odbor še posebe 4 ovne in 11 ovac.

Eni podružnici se je dovolil prispevek za tombolo, prirejeno na korist podružničnemu zakladu.

Glavni odbor imenuje za svojega zastopnika pri obravnavi ofertov za vojaške potrebščine gg. odbornika Lenarčiča in tajnika Pira.

Od vis. c. kr. kmetijskega ministerstva v poročilo poslano prošnjo neke podružnice za izvenredno podporo ukrene glavni odbor prav toplo priporočeno ministerstvu vrniti.

Vслед poziva štajarske kmetijske družbe pridruži se odbor korakom, ki naj preprečijo veliko konkurencijo, ki jo dela umetno maslo (margarin) domačim pristnim pridelkom.

Odbor odobri podloge tajništva zastran nekaterih sprememb v družbenih prostorih in dovoli nekatere nove naprave za pisarno.

Za nove ude se vzprejmo gg.:

Opeka Franc, posestnik v Dolenji vasi; Koy Fran, trgovec v Travniku; Jarc Josip, posestnik v Medvodah; Stravs Franc, posestnik v Toplicah; Pavser Adolf, trgovec in posestnik v Novem Mestu; Berce Anton, župnik pri Sv. Lambertu; Benčina Gregor, posestnik v Ravnah; Predovič Elija, posestnik in vinski trgovec v Ljubljani; dr. Gestrin Karol, c. kr. deželni sodnije svetovalec v Novem Mestu.

Posnetek iz zapisnika družbenega obnega zbora dne 9. junija 1892.

(Dalje.)

Društveni tajnik: Slišali smo sedaj mnenje o predlogu Novomeške podružnice. A ni nam povedal častiti zastopnik Novomeške podružnice natančnega načina, kako se hoče ta podpora uporabiti. To je pa neizogibno potrebno, ako hoče glavni odbor izposlovati pri visokem kmetijskem ministerstvu kako podporo. Kmetijska podružnica Novomeška naj torej počaka še do drugega leta, tedaj naj predloži natančen načrt, kako se bode porabil denar, in če bode potem glavni odbor preverjen, da se bode denar prav porabil, gotovo se bode potrudil izprostiti podpore.

Gospod Hudovernik: Pri nas na Gorenjskem je kamenja pač bolj obilo na polji nego na Dolenjskem, a ne prosimo za njega odpravo podpore. Če ima posestnik toliko, da kamen na svojem polju razstrelji in odpravi, bode imel uže še tudi za smodnik.

Gospod Ribnikar: Jaz mislim, da ne gre za lastne koristi kmetovalcem deliti še nagrade. Zatorej nasvetujem, da se o predlogu Novomeške podružnice preide na dnevni red. — Predlog g. Ribnikarja in odlašajoči predlog gospoda društvenega tajnika se vzprejmeta.

Glede povzdige gozdarstva stavi Colsko-Podkrajaska podružnica sledeči predlog: »C. kr. kmetijska družba naj deluje na to, da hi se pogoždovanje Krasa vršilo hitreje in da hi se v ta namen izdali ostrejši ukazi«.

Gospod Rovani (zastopnik Colsko-Podkrajaska podružnice): Jaz ta predlog prav zelo podpiram in izrekam željo, naj bi se po dotičnih organih kmetovalci izpodbujali, da bi hitreje pogoždovani Kras.

Društveni tajnik: Položaj je tak, da, ako tudi občni zbor sklene pritrditi nasvetu Colsko-Podkrajaska podružnice, za umno pogoždovanje ne opravi tam nič niti gozdni komisar niti gozdni nadzornik niti vlada. Eni kmetovalci so zadovoljni, drugi nikakor ne, da se pogožduje. Meni je pravil preč. gospod deželni gozdni nadzornik sam, da na Colu in v Vipavi nekateri nečejo nič vedeti

o pogozdovanji, ker jim je paša ljubša od pogozdovanja. Edino, kar je mogoče storiti, je, da se občni zbor obrne do slav. c. kr. vlade, naj dotičnike po svojih organih poučuje, da vsaj svoje dele pogozdujejo.

Gospod Ravan: Mi smo čisto oddaljeni od Vipave in z veseljem bomo pogozdovovali naše goličave.

Predlog gosp. društvenega tajnika Pirca se vzprejme.

Na vrsto pride sedaj zadnja točka dnevnega vzporeda: navzeti in prosti govori posameznih družabnikov.

Gospod Rohrman (zastopnik podružnice Novomeške): Slavni zbor! Jaz bom stavljal predlog v imenu svoje podružnice, da se prenaredi sedanja poselska postava. Ta postava je bila izdana l. 1858., ko so bile poselske razmere za kmetovalca še dokaj ugodnejše nego danes. V istem času je bil vsak ponosen na svojega gospodarja kmetovalca in v čast si je štel, ako je pri enem in istem gospodarju služil mnogo let. Zdaj pa je postala stvar ta vsa drugačna. Posel nima nikake ljubezni več do kmetovalca, kar nenadoma odide in ga zapusti. In tudi nikake pomoči ni zoper tako ravnanje poslov. Županstvo jim ne more nič storiti. Jeseni se pogodijo posli s kmetijskim gospodarjem za celo leto, da jih po zimi redi, spomladi pa, ko se prične delo na polji, pa odidejo, ali bolje rečeno, zbežijo. Županstvo ne more pri najboljši volji ničesar zoper to storiti. Ako da ubegle posle privedi tudi po orožnikih prejšnjim svojim gospodarjem, kaj pomaga to, drugi dan v noči pa zopet zbežijo. Zatorej je treba poselsko postavo strogo uravnati, in to v tem smislu, da ne sme nijeden posel zapustiti svoje službe brez odpovedi in da se taki brezobzirni posli strogo kaznujejo. Jaz nasvetujem, naj slavni odbor c. kr. kmetijske družbe deluje na to, da se prenaredi poselska postava iz l. 1858. današnjim razmeram kmetijstva primerno.

(Konec prihodnjič.)

Vabilo.

k rednemu občnemu zboru samostalnega ribarskega odseka c. kr. kmetijske družbe kranjske,

ki bo v četrtek 29. t. m. popoldne ob 5. uri v prostorih kmetijske družbe v Ljubljani v Salendrovih ulicah, in sicer po programu, ki ga predpisujejo odsekova pravila.

V Ljubljani, 12. septembra 1892.

Ivan Franke l. r., načelnik.

Program o delitvi premij za govejo živino, katera bo

v Novem Mestu v torek 25. oktobra, v Crnomlji v sredo 26. oktobra, v Kočevji v četrtek 27. oktobra in v Il. Bistrici v ponedeljek 31. oktobra t. l.

Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo in slavni deželni odbor kranjski sta na predlog c. kr. kmetijske družbe kranjske blagovolila dovoliti, da se napravijo delitve premij za govejo živino, in sicer v Novem Mestu 25. oktobra za okrajno glavarstvo Novomeško, v Kočevji 27. oktobra za okrajno glavarstvo Kočevsko in v Ilirski Bistrici 31. oktobra za okrajno glavarstvo Postojnsko, ter sta v ta namen dovolila potrebni denar.

Namen razstavi in delitvi premij je:

- Da se živinorejci teh okrajev s primerjanjem goved izpodbudijo za napredek živinoreje in o njej pouče,
- da se vidi uspeh, ki se je zlasti z deželno in državno podporo dosihdob dosegel pri rejih naše domače goveje živine.

1.) Pravice do premij imajo vsi živinorejci dotičnega okrajnega glavarstva.

2.) Do 10. ure dopoldne mora vsa živina biti na mestu razstave, in sicer posebe junci, posebe telice in posebe krave privede-

zane za ozrajo. Vsak lastnik mora sam skrbeti, da ima njegova živina hlapca ali deklo, ki jej streže.

3.) Živina, katera hoče postati deležna premije, mora najmanj uže pol leta biti lastnina tistega gospodarja, ki jo razstavi. To mora razstavnik dokazati s spričalom svojega županstva.

4.) Može, kateri bodo sodili o premovanju živine, izberó se po dotičnem predpisniku c. kr. ministerstva za kmetijstvo in se morajo ravnati po predpisih, za to določenih.

5.) Kdor je premijo dobil, mora se s posebnim pismom zavezati, da bode izpolnil vse, kar veleva imenovani ministerski predpisnik, ter da bode obdarovano govedo najmanj eno leto obdržal za plemo.

6.) V razstavo se pripuščajo: *)

junci (biki), ki so $\frac{1}{2}$ do 3 leta stari,

breje telice, ki so najmanj 2 leti stare,

možne krave, ki so imele eno, dve, tri, štiri ali k večemu 5 telet.

Govedo smé biti izvirnega Marijedvorskega, Muriškega, Beljansko-Pincgavskega plemena in pa domača živina, mešana z zgoraj imenovanimi 3 rodovi ali pa tudi z drugimi plemaitimi rodovi, ali pa tudi čisto domača živina.

7.) Za lepo živino so določene za vsak okraj naslednje premije:

I. za biko 5 premij, in sicer ena za 25, ena za 20 in tri po 10 gold.

II. za krave 4 premije, in sicer ena za 20 in tri po 10 gold.

III. za breje telice 5 premij, in sicer ena za 20 in štiri po 10 gold.

Posestnikom, ki bodo pripeljali k premovanju v vseh oddelkih najlepšo goved, sme presojevalni odbor prisoditi vrhu gorenjih premij tudi priznansko diplomo za umno živinorejo in v posebnem slučaju izvenredno posebno premijo.

Od centralnega odbora c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, 15. septembra 1892.

Ivan Murnik,
predsednik.

Gustav Pirc,
tajnik.

Razglas gorenjskim konjerejcem.

Uvidevši veliko napako, da gredo najboljša žrebeta težkega plemena iz dežele in da po nekaterih krajih vzlic dobrim žrebcom ne more reja težkih konj tako napredovati, kakor bi labko, ker je premalo dobrih žrebetnih kobil, ukrenil je podpisani odsek reja težkih konj na Gorenjskem s tem pospešiti, da bode nakupil vsako leto nekaj najlepših odstavljenih žrebec ter jih potem po znižani ceni oddal konjerejcem.

Da more odsek uže letos s tem pričeti, zahvaliti se ima slavni kranjski hranilnici, katera mu je na njegovo prošnjo v ta namen dovolila znatno vsoto 300 gl.

Vsled tega sedaj podpisani odsek razglašuje:

1.) Konjerejci, kateri imajo na prodaj lepe odstavljene žrebice težkega plemena, izvirajoče iz lepih težkih kobil in od cesarskih pincgavskih ali valonskih žrebec, ponudijo naj jih najkasneje do 25. septembra t. l. podpisanemu odseku. V ponudbi je popisati žrebico in njegovo mater ter imenovati žrebca, od katerega mladič izvira, in pa ceno ponujene žrebice.

2.) Meseca oktobra, in sicer v dan, ki ga bomo še pozneje v tem listu objavili, prodal bode odsek nakupljene žrebice na dražbi v Ljubljani, in sicer s klicno ceno, ki bode polovica nakupne. Kupec se bo moral zavezati žrebico do prvega žrebeta obdržati za plemo, razen če bi se pokazalo, da je jalovka.

Ta razglas velja za gorenjske kraje, koder so nastavljeni težki cesarski žrebci t. j. za politične okraje Radovljico, Kranj, Kamnik in deloma za Ljubljansko okolico.

Samostalni konjarski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, 10. septembra 1892.

*) V Novem Mestu so pripuščena tudi odstavljena teleta do vštete četrtga meseca, za katera sta določeni dve premiji.